

DE KLEINE ALK

contactorgaan Vogelwerkgroep Alkmaar en omstreken

verschijnt vier keer per jaar

Redactie

Tom Damm (06) 42 12 26 10

Arie de Wit

Beeldredactie

Jan Stok jbh.stok@planet.nl

Redactieadres

redactiekleinealk@vwg-alkmaar.nl

Vaste medewerkers

Ofra Carmi

Ruud Costers

Elias den Otter

Hans Cornelissen

Wim Schols

Pierre van der Wielen

Vormgeving (basis)

Peter van Brandwijk

Verspreiding

Connie Wubbels (072) 515 05 61

Peter de Greeuw (072) 561 80 50

Bestuur

Voorzitter

Elias den Otter (06) 57 71 21 23

Secretaris

Loes Staal (06) 21 82 54 20

secretaris@vwg-alkmaar.nl

Penningmeester, ledenadministratie

Bas Lagerveld

penningmeester@vwg-alkmaar.nl

Leden

José Tibbe (06) 50 56 68 89

Eduard van Amstel (06) 24 40 19 58

Jeroen van Wetten

Sander Taam

Voorplaat: Kleine Alk, Frits-Jan Maas

Ereleden

Kees Roobeek, Harry Smit, Jan Stok,
Tom Damm

Commissie Natuurbescherming

contactpersoon Rob Struyk
rob.struyk@hotmail.com

Natuurwetenschappelijke Commissie

contactpersoon Harry Smit
smit51@telfort.nl

IJsvogelwerkgroep

contactpersoon Rutger Polder
1815JK232@hetnet.nl
(072) 511 99 39

Roofvogelwerkgroep

contactpersoon Dook Vlugt
d.vlugt@quicknet.nl
(072) 589 77 78

Lid worden

Het lidmaatschap van onze vereniging bedraagt slechts € 20,00 per jaar. Hier-voor ontvangt u vier keer per jaar ons blad De Kleine Alk en bent u van harte welkom op de door ons georganiseerde activiteiten, waaronder lezingen en excursies. Als welkomstgeschenk ontvangt u tevens het boek 'Broedvogels van het stedelijke gebied van Alkmaar' (t.w.v. € 12,50).

Lid wordt u door € 20,00 over te maken op nummer NL25 TRIO 0379 6386 73 t.n.v. VWG Alkmaar e.o. en ook een mail te sturen naar penningmeester@vwg-alkmaar.nl, met uw naam, adres, telefoonnummer en e-mailadres. Ook adreswijzigingen graag naar dit adres.

In dit nummer

pagina 3

Vooraf: Fuik

Elias den Otter

pagina 3

Verspreiding van Futen rond het centrum van Alkmaar tijdens en na invallende vorstperiode januari 2024

Jeroen van Wetten

pagina 14

Een nieuwe kolonie Lepelaars in de Alkmaarse Hout en hoe de mensen zich daartoe verhouden

Jeroen van Wetten
& Bart Romijn

pagina 23

Excursie Zeeland 23 maart 2024

Gaudia van Bakel

pagina 25

Grutto's in de stad! Excursie Oudorperhout

Martin Kool

pagina 26

Excursie De Hoge Veluwe 28 april 2024

Gaudia van Bakel

pagina 29

Nachtzwaluw-excursie 20 juni 2024

Eduard van Amstel

pagina 31

Boekbespreking: Pinguïns en de mensen, door Marcel Haenen

Arie de Wit

pagina 33

De raadselvogel van Wim Wetenswaardig? (24)

Wim Schols
Ruud Costers

pagina 35

Avi-limericks

Hans Cornelissen

pagina 36

Een luistervinkje in de tuin

Eduard van Amstel

pagina 39-40

Communicatie & Actualiteiten

Van het bestuur

Het Bestuur

Van de ledenadministratie

Loes Staal

Van de redactie

Tom Damm

pagina 41-42

Lezingen

Ofra Carmi

Excursienieuws

Elias den Otter

pagina 43

Leukere waarnemingen februari t/m april 2024

Pierre van der Wielen

pagina 46

Ogrut 74: Jizz bizz

Hans Cornelissen

Kopijsluiting: 1 februari, 1 mei, 1 september, 15 november

Vooraf: Fuik

Laatst werd ik geïnterviewd door studenten over hoe je betrokkenheid creëert bij een vereniging die draait op vrijwilligers. Aan het einde van het interview realiseerde ik me dat ik in mijn eigen val ben gelopen (die ik overigens nooit bewust heb gecreëerd). Dat zit zo. Op de vraag hoe ik betrokkenheid denk te bewerkstelligen antwoordde ik: “volgens mij moet je een vereniging binnenrollen vanuit nieuwsgierigheid en interesse. Voor jezelf dus eigenlijk. Gaandeweg leer je mensen kennen en wordt je meer onderdeel van de club. Op dat moment word je ook gevoelig voor sociale druk om iets voor je club te doen. Dit kan zo erg uit de hand lopen dat je op een gegeven moment vrijwillig het bestuur in gaat. Nou klopt mijn verhaal voor mezelf niet helemaal (ik werd ongeveer tegelijk lid van de vereniging als ook van het bestuur), maar toen ik gisteren voor de vierde keer om 5 uur ’s ochtends in Koedijk naast de Lidl stond om mereltjes en meesjes aan te vinken voor de broedvogeltelling dacht ik toch: “ik ben mijn eigen fuik ingefietst”. Of nou ja, eigenlijk die van Harry Smit. Gelukkig doe je het niet alleen voor de goede zaak. Het is heel bijzonder om een doorgewoon wijkje op een ongewoon tijdstip te bezoeken. Dat levert ongewone dingen op! Normaal hoor ik bij de Lidl de piepjes van de kassa, winkelkarretjes en auto’s. Dit keer hoorde ik – midden in de bebouwde omgeving – een roepende roerdomp! Mijn dag kon niet meer stuk.

Elias den Otter, voorzitter@vwg-alkmaar.nl

Verspreiding van Futen rond het centrum van Alkmaar tijdens en na invallende vorstperiode januari 2024

Jeroen C.J. van Wetten

Inleiding

Futen zijn een welkome aanvulling op de avifauna van de wateren in en rond het centrum van Alkmaar. In het broedseizoen kan menig Alkmaarder zich vergapen aan de nesten die soms vlak naast drukke fiets- en wandelroutes of nabij populaire locaties in het centrum van Alkmaar liggen.

Futen in het centrum van Alkmaar blijken soms al in december te gaan broeden. Zo zag auteur op 15 januari 2023 al een paartje Fuut met drie pullen in de Singelgracht zwemmen, wat duidt op broeden in december 2022. Ook kon auteur in december 2023 al een in broedkleed baltsend paar Futen waarnemen in de Singelgracht, maar ook andere vogelaars namen dit waar (pers. med. C. Roselaar). Dat koudeperioden het leven voor Alkmaarse Futen er niet makkelijker op maken werd ook geconstateerd door Dekker & Vlug (2021).

Fuut met drie pullen.

Foto: Bart Romijn

Tijdens twee wekelijkse wandelingen in het donker rond 8:00 uur langs het Zeglis, Schelphoekgracht Oude Gracht, Lindegracht en Singelgracht of Nieuwlandersingel viel het de auteur op dat een toenemend aantal Futen zich voor de Accijnstoren verzamelden, maar grotendeels afwezig waren in de overige wateren in het centrum van Alkmaar. Een invallende vorstperiode halverwege januari gaf aanleiding om de verspreiding, aantallen Futen en gedrag eens nader onder de loep te nemen.

Accijnstoren Alkmaar, met op voorgrond de plaats waar maximaal 55 Futen in het donker samenkwamen tijdens vrieskoude.

Foto: Jeroen C.J. van Wetten

Methode

Vanaf 17 januari 2024 werd fietsend, op verschillende datums en tijdstippen, een vaste ronde van circa 60 minuten langs alle wateren in het centrum van Alkmaar gezocht naar Futen. Alle wateren werden per ronde een keer parallel afgefietst en op elke brug werd gestopt om aan beide zijden het desbetreffende stuk water met de kijker nader af te zoeken. Per brug of per uitzichtpunt werd minimaal 2 minuten geteld en geobserveerd. Onderzoek door auteur naar foerageersucces en duur van de duiken in voorjaar 2023 wees uit dat een gemiddelde duik 24,8 seconden duurde ($SD = 8,9$, $N = 108$). Door minimaal twee minuten te observeren kon met redelijke zekerheid verwacht worden dat alle eventueel foeragerende Futen boven water waren gekomen. Tijdens rondes bij daglicht werden opnieuw protocollen gemaakt van duiktijd en foerageersucces. Aantallen, kleeed (winter- en zomerkleeed), gedrag (rustend, territoriaal, baltsend, paar, individueel) en foeragerend (wel/niet) werd genoteerd.

Getelde deelgebieden: nadere omschrijving

Accijnstoren/Schelphoek

Accijnstoren: hoek Voormeer/Limmerhoek/Accijnstoren 30 m x 30 m,
kanaalzijde Willemsbrug
Schelphoekgracht

Noord-Hollands Kanaal

Kanaal-Oost: Noord-Hollands Kanaal vanaf IJkgebouw tot einde Zeglis
(m.u.v. Accijnstoren)

Kanaal-Noord: Noord-Hollands Kanaal vanaf Afgesneden Kanaalvlak tot
IJkgebouw

Afgesneden Kanaalvlak

Singels en Grachten

Singelgracht

Nieuwlandersingel en Baansingel-west: Heilooërbrug tot Korte Vondel-
straat

Baansingel-oost: vanaf Korte Vondelstraat tot Schelphoekgracht

Lindegracht

Oude Gracht en Baangracht

Mient, Voordam en Zijdam

Luttik Oudorp

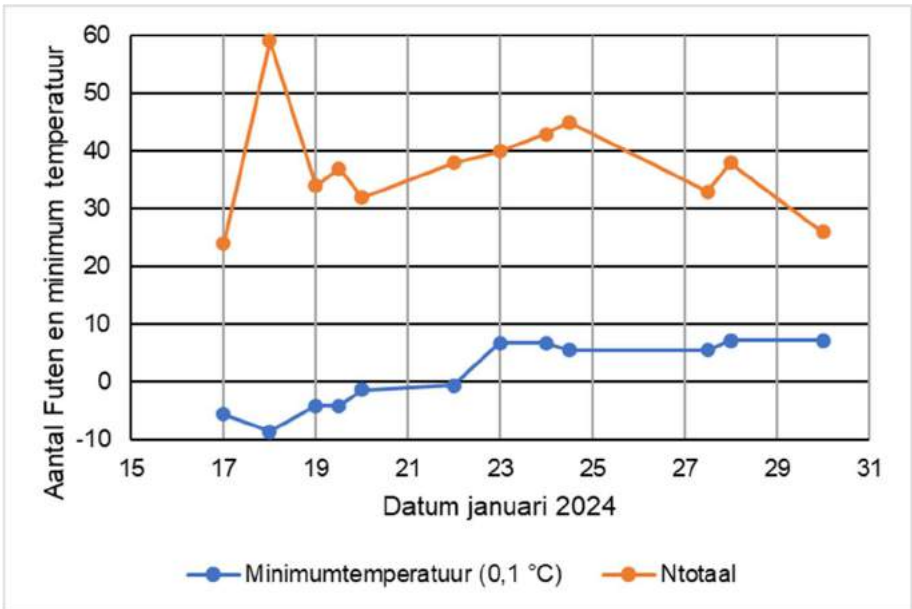
Verdrunkenoord

Kooltuin

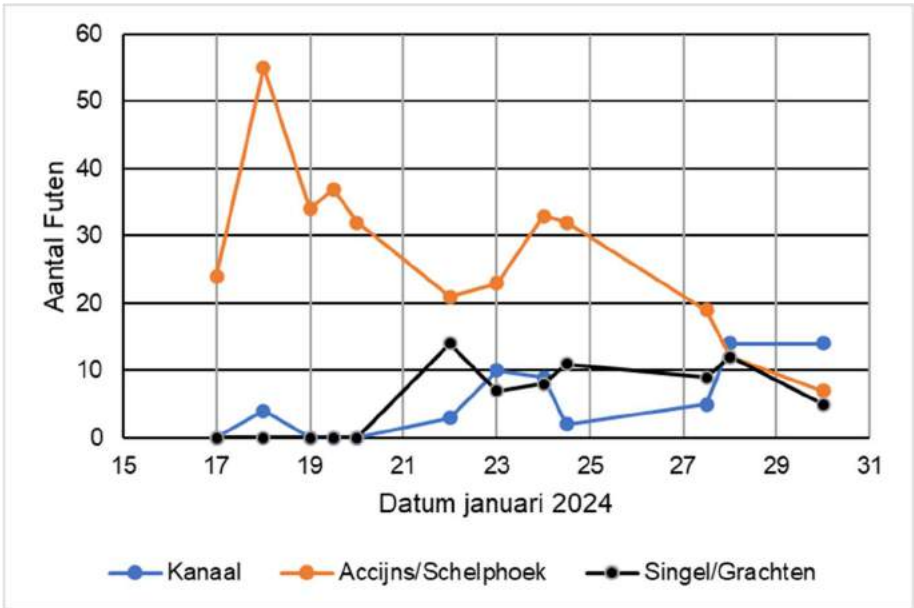
Weergegevens werden gebruikt van KNMI-weerstation Berkhout (KNMI 2024) voor dagtemperatuurminima.

Resultaten

Het hoogste aantal Futen werd waargenomen op 18 januari, toen bij donkerte een 55-tal zich had verzameld bij de Accijnstoren, terwijl in andere wateren Futen nagenoeg afwezig waren; dit viel precies samen met de nacht met de laagste minimumtemperatuur ($-8,5\text{ }^{\circ}\text{C}$), zie figuur 1. Pas op 21 januari verspreidde de groep Futen van de Accijnstoren zich deels naar een groep van 16 Futen in de Schelphoekgracht en een losse groep (14) in het Noord-Hollands Kanaal Oost, zie figuur 2; dit viel samen met het moment dat de minimumtemperatuur nagenoeg rond nul kwam te liggen.

Figuur 1. Totaal aantal Futen en minimumtemperatuur (in $0,1\text{ }^{\circ}\text{C}$), per datum tijdens schemer/nachtrondes. $N = 12$ rondes op tien datums, Totale observatieduur = 12 uur.

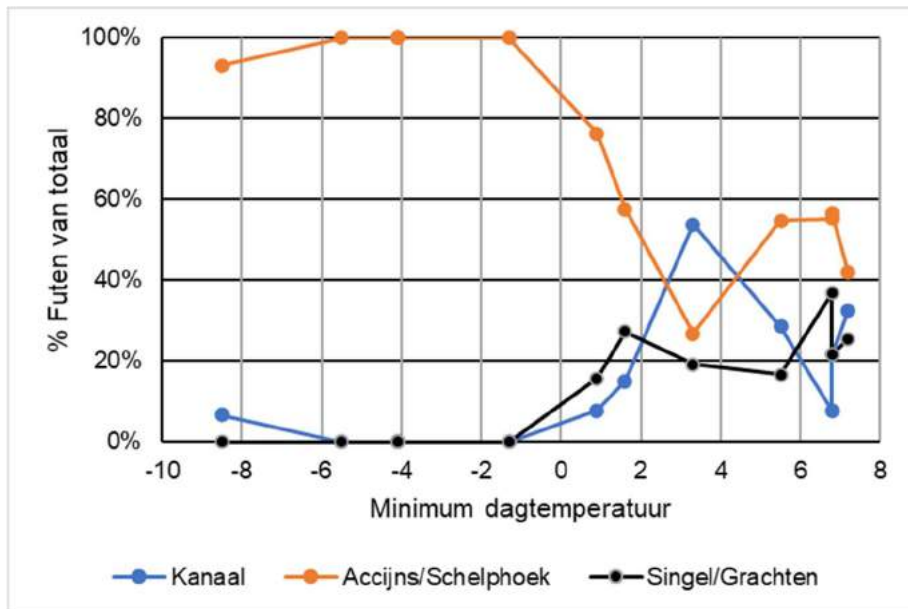
Figuur 2. Aantal Futen per deelgebied per datum, tijdens schemer- en nachtrondes. $N = 12$ rondes op tien datums, Totale observatieduur = 12 uur.

Fuut in winterkleed.

Foto: Bart Romijn

Naarmate de temperaturen bleven stijgen steeg ook het aandeel Futen in het Noord-Hollands Kanaal en de Singel/Grachten sterk, zie figuur 3. Op 30 januari bleef er nog een groepje van slechts 5 Futen bij de Accijnstoren over en hadden alle Futen zich verder losjes of in enkele paren door het studiegebied verspreid.

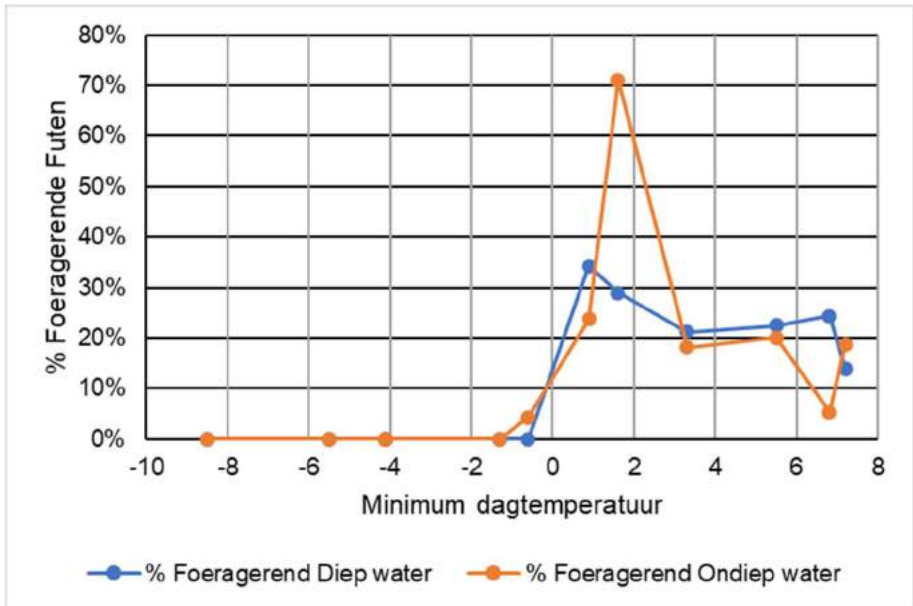
Figuur 3. Minimum dagtemperatuur en aandeel Futen in drie deelgebieden tijdens schemer- en nachtrondes. N = 12 rondes op tien datums, Totale observatieduur = 12 uur.

Er was een sterke negatieve correlatie tussen de minimumtemperatuur en het aandeel (% van totaal aantal) Futen dat zich verzamelde bij de Accijnstoren en Schelphoekgracht. Dus hoe lager de temperatuur, hoe hoger de aantallen daar. Daar staat tegenover dat de correlatie tussen minimumtemperatuur en aandeel in Noord-Hollands Kanaal of Singels en Grachten juist sterk positief was. Zie de waarden in tabel 1.

Tabel 1. Verband minimumtemperatuur en aandeel gebied. Rel.coëff. = relatie-coëfficiënt, Det.coëff. = determinatiecoëfficiënt.

	Relatie	Rel.coëff.	Det.coëff.
Accijnstoren/Schelphoek	$y = -0,0408x + 0,7465$	$r = -0,84$	$r^2 = 0,70$
Noord-Hollands Kanaal	$y = 0,0206x + 0,1363$	$r = 0,65$	$r^2 = 0,42$
Singels/Grachten	$y = 0,0202x + 0,1172$	$r = 0,84$	$r^2 = 0,71$

Tot 21 januari werden geen foerageeractiviteiten van Futen waargenomen; de meeste ondiepe wateren waren toen grotendeels met ijs bedekt (de diepe wateren waren ijsvrij). Maar gelijktijdig met het moment dat de minimumtemperatuur bijna boven nul graden Celsius kwam begonnen de eerste Futen weer te foerageren, zie figuur 4. In januari 2024 was de gemiddelde duur van een duik 21,6 seconden ($SD = 6,1$; $N = 66$), waarna een rust/adempauze volgde van gemiddeld 10,7 seconden ($N = 13$). Van alle duiken in januari 2024 ($N = 176$) was 4,5% succesvol. Op een uitzondering na (Baars van circa 10 cm) betrof het uitsluitend kleine (4-5 cm) visprooien.

Figuur 4. Minimum dagtemperatuur en aandeel foeragerende Futen in Diep (Noord-Hollands Kanaal) en Ondiep (Singels en Grachten) tijdens daglicht-rondes. $N = 12$ rondes op tien datums. Totale observatieduur = 12 uur.

Discussie

Zolang vorst van betekenis uitblijft, vertoeven veel Futen nog op de broedplaatsen. Daarnaast concentreren zich in de winter grote aantallen op voedselrijke wateren. Strengere vorst dwingt Futen uit te wijken naar open (zoute) wateren (SOVON 2021).

Tijdens en na de invallende vorstperiode in januari 2024 bleek dat nagenoeg alle Futen samenkwamen bij de Accijnstoren en/of De Schelphoekgracht. Op deze tweede locatie zaten de Futen samengedrongen op een hoek, idem zoals bij de Accijnstoren. Pas na het verdwijnen van de ijsbedekking in de ondiepere wateren en minimumtemperaturen boven de nul graden Celsius leek er pas weer wat leven in de Futen te komen die voor die tijd niet foerageerden of zich hadden verspreid over andere wateren.

Foeragerende Futen werden vanaf 21-24 januari voornamelijk aangetroffen vlak bij of onder bruggen of naast steigers, woonboten en andere drijvende objecten (ditzelfde werd ook bij de Aalscholvers waargenomen). Pas na 24 januari werden foeragerende Futen ook waargenomen midden op de Singels, Grachten en het Noord-Hollands Kanaal.

Opvallend is dat er ondanks het ijsvrij blijven van het Noord-Hollands Kanaal, geen Futen gingen foerageren tijdens de koudeperiode. Vermoedelijk zal dit samenhangen met het feit dat vissen bij lage watertemperaturen

Fute in gedeeltelijk zomerkleed met Baars als prooi.

Foto: Bart Romijn

naar de diepste (warmere) plekken trekken om zodoende de lage temperaturen bij het oppervlak te ontvluchten. Het is mogelijk dat door dit gedrag de vissen tijdens zo'n koudeperiode op voor Futen onbereikbare dieptes verkeerden, waardoor pogingen voor Futen om te foerageren zinloos waren. Verklaring voor het fenomeen, dat net na de koudeperiode de Futen met name onder boten en bruggen voedsel zochten, kan samenhangen met het feit (zoals iedere schaatser weet) dat water onder dergelijke objecten warmer is dan elders en vis als eerste dergelijke plekken weer opzoekt, wanneer ze terugkeren naar ondiepere wateren.

Uit gesprekken met vissers die langs de meeste onderzochte wateren actief waren kwam naar voren dat, naar hun mening, er in de ondiepe wateren (Singels en Grachten) nog nauwelijks vis zat, omdat deze in het diepe water van het Noord-Hollands Kanaal zou verblijven totdat het warmer zou worden.

Opmerkelijk was dat balts- en territoriaal gedrag ook abrupt begon op 22 januari. Tijdens de laatste observatieronden (22-30 januari) werden maximaal 5 paar waargenomen die territoriaal gedrag vertoonden (Schelphoekgracht, Baangracht, Nieuwlandersingel en Singelgracht). Deze paren (alle in zomerkleed) bleken zo snel als mogelijk van de 'uitwijklocaties' (Accijns-

Baltsende Futen in zomerkleed.

Foto: Bart Romijn

toren en Schelphoekgracht) terug te keren naar hun territoria bij de mogelijke toekomstige nestplaatsen, zelfs wanneer het aanbod vis in deze ondiepe wateren nog onzeker was.

Het foerageersucces (1 op de 22 duiken leverde een prooi op) bestond voornamelijk uit kleine prooien (circa 4,5 kJ, Cabot & Nisbet 2013). Ervan uitgaande dat maar 40% van de daglichtperiode (circa 11 uur) werd besteed aan foerageren (zie figuur 4), betekent dat: met een gemiddelde duiktijd en rust/adempauze (21,6 resp. 10,7 sec), er per etmaal ($0,4 \times 11 \times 3600$) = 15.840 seconden foerageertijd is, en er per etmaal dan $15840/32,3 = 490$ keer werd gedoken. Grofweg komt dit neer op een schamele energie-opname van $490/22 \times 4,5 \text{ kJ} = 100 \text{ kJ/dag}$.

Al met al kan voorzichtig geconcludeerd worden dat de koudeperiode in januari 2024 niet streng genoeg was om de Futen uit te laten wijken naar open (zoute) wateren, maar dat de twee locaties Accijnstoren en Schelphoekgracht tijdelijk als uitwijkplaats functioneerden, voor de Futenpopulatie van het centrum van Alkmaar en omliggende wateren.

Dankzegging

De redactie van De Kleine Alk krijgt alle dank voor suggesties ter verbetering van het manuscript, Bart Romijn voor de foto's van Futen.

Literatuur

Cabot D & I Nisbet 2013. *Terns*. ISBN 978-0-00-741248-8.

Dekker A & JJ Vlug 2021. *Het aantal broedparen van de Fuut in Alkmaar in 2021*. De Kleine Alk 42(2): 16-21.

KNMI 2024. *Weerstation Berkhout*. Op 10 april 2021 geraadpleegd van <https://daggegevens.knmi.nl>.

Sovon 2021. *Fuut*. Op 10 april 2021 geraadpleegd van <https://stats.sovon.nl/stats/soort/90>.

Jeroen C.J. van Wetten, jwetten@xs4all.nl

Een nieuwe kolonie Lepelaars in de Alkmaarse Hout en hoe de mensen zich daartoe verhouden

Jeroen van Wetten & Bart Romijn

Inleiding

Van horen zeggen was Jisp in de 15e en 16e eeuw een belangrijk plaats voor de visserij. De aanlanding en verwerking van vis zorgde voor een gestaag aanbod van visafval dat gewoonweg op de grond werd gegooid. Lepelaars bleken toentertijd handtam tussen ruwe vissers, handelaren en scheepsvolk al scharrelend het visserij-afval op te schrobberen. Het is dan ook niet zo vreemd dat in het wapen van Jisp de Lepelaar prominent staat afgebeeld. Lepelaars waren destijds blijkbaar heel algemeen in Nederland. Er zijn beschrijvingen van rooftochten met o.a. Engelse adel in de Horstermeer waar met gemak kolonies van duizend paren (en hun jongen) werden buitgemaakt en afgeslacht.

De DDT-ramp in de jaren-60 leek ook voor de Lepelaars in Nederland hun einde te betekenen met nog slechts 150 paar (Overdijk & Horn 2005). Echter, naast het Naardermeer bleken ook het Zwanenwater en enkele kleine kolonies op Texel weerstand te bieden aan de ondergang.

Ruilverkavelingen, peilbesluiten en afsluiting van migratieroutes voor vis vormden nieuwe bedreigingen in de jaren 80 (Van Wetten, De Goeij & Wintermans 1986). Lepelaars rond Alkmaar werden steeds zeldzamer (Van Wetten 1983). In de jaren 90 marginaliseerde de Zwanenwaterkolonie en verdween.

Maar de Waddenzee bood hoop (De Goeij *et al.* 1985). Het aandeel “Wadden”-kolonies liet sindsdien een sterke stijging zien. Natuurbouw en –herstel in zoet- en brakwatergebieden en langs onze rivieren, aanleg van vis-migratievoorzieningen (Van Wetten & Wintermans 1986), afname van jachtdruk in EU-landen, lijken allemaal bijgedragen te hebben aan het herstel van de Nederlandse Lepelaarpopulatie tot 3600-3750 broedparen in 2022 (SOVON 2022).

En, hoe verheugend was het toen op 15 maart dit jaar een eerste melding verscheen van Lepelaars onder de Blauwe Reiger nesten in de Alkmaarse Hout.

Paartje Lepelaars Alkmaarse Hout 20 maart 2024.

Foto Bart Romijn

Auteurs zijn hierop veelvuldig gaan kijken naar het hoe-en-wat van dit unieke gebeuren. Tijdens elk bezoek (N = 28 uren op 17 dagen van 18 maart t/m 19 april 2024), werd een uur lang bijgehouden: opmerkelijk gedrag en kenmerken, aantal Lepelaars, aantal paren, aantal paringen, nestbouw, bebroede nesten, nesten met jongen (bedelroep hoorbaar), aantal en richting in- en uitvluchten, tijdsduur halen en brengen nestmateriaal. Bij dit alles werd zoveel mogelijk getracht dit te noteren per locatie in de verschillende bomen. Daarnaast werd bijgehouden hoeveel personen gericht kwamen zoeken en kijken naar de Lepelaars en werd additioneel op waarneming.nl gericht per datum gezocht naar aantal waarnemers en maximaal aantal gemelde Lepelaars per datum.

Nestbouw, paarvorming, paringen, nesten, vreemdgaan en jongen

Op 15 maart kwam de eerste melding binnen van drie nestbouwende Lepelaars in de “Driehoek” (nabij kruising Wilhelminalaan/Pr. Julianalaan). Wij

zagen in totaal op 13 verschillende locaties pogingen en aanzet tot nestbouw in de periode van 18 maart tot en met 19 april (zie tabel 1). Op tien van de voorgenoemde locaties zagen we paren die voor kortere of langere tijd of meermaals aanwezig waren. Sommige nestbouwlocaties werden vroegtijdig gestopt omdat bijvoorbeeld (K1) een Blauwe Reiger de baas ging spelen of (K5) een daarboven broedende Blauwe Reiger het nest door takkenroof al na een week volledig sloopte. Het mannetje K5 bleef overigens ongepaard en is vermoedelijk zijn heil gaan zoeken achter het oorlogsmonument (N4). Maar Lepelaars zijn ook geen lieverdjes. K4 bijvoorbeeld sloopte dagenlang het vlak eronder liggende Eksternest ondanks luid protest van de ‘rechtmatige bewoners’. Pas toen het nest K4 van genoeg takken was voorzien kregen de Eksters weer de kans tot herstel aan hun woning.

Tabel 1. Nestlocaties en waarnemingen. K1 t/m K8 = Driehoek, K9 = net ten oosten van Driehoek, MZ = West van Muziekkapel, N1 t/m N4 is nabij oorlogsmonument. * = eenmalig een individu met een tak.

Locatie	paar	nestbouw	paring	nest	jongen
K1		X			
K2	X	X	X	X	1
K3	X	X	X	X	
K4	X	X	X	X	
K5	X	X			
K6	X	X	X	X	
K7	X	X	X	X	
K8	X	X			
K9		X			
MZ		X			
N1		*			
N2			X		
N3a	X	X	X		
N3b	X	X	X	X	
N4	X	X		X	
Totaal	10	13	8	7	20

Paring bij Lepelaars, Alkmaarse Hout 20 maart 2024.

Foto: Bart Romijn

Veelvuldig braken Lepelaars in de nabijheid van hun nest kleine dunne takjes af van de omringende bomen. Ook werden veel korte vluchten gemaakt ($N = 42$) in voornamelijk zuidelijke en zuidwestelijke richting (zie tabel 2).

Tabel 2. Uit- en invliegrichtingen van nestmateriaal zoekende Lepelaars.

	Noord	NO	Oost	ZO	Zuid	ZW	West	NW
Aantal Uit of In	0	1	3	4	9	25	0	0

Op basis van 11 tijdmetingen, waarbij we zeker waren dat de Lepelaar die wegvloog ook dezelfde was die terugkwam (namelijk in de gevallen dat een van de ouders achterbleef op het nest), zagen we dat een vlucht om nestmateriaal elders te halen gemiddeld 213 seconden ($SD = 76$ sec.) duurde. Bij de aanname van een vliegsnelheid van circa 60 km/uur en een zoektijd van een tiental seconden, betekent dit dat het zoekgebied tussen de 2,2-4,8 km afstand ligt. In combinatie met de vliegrichtingen betekent dit dat nestmateriaal gehaald werd van westzijde Overbos, IJsbahn Heilooërbos, NO-

hoek Heiloo tot aan Egmondermeer tot Egmond Binnen, Baafjespolder en westzijde Zuid-Schermer. In de loop van april werden steeds minder takjes aangevoerd en werd voornamelijk sliertig gras/water- of oeverplantmateriaal naar het nest gebracht. Gaandeweg de weken werden de Lepelaars steeds moeilijker overdag te zien toen na de eileg het broeden begon en een van de ouders plat op het nest nauwelijks bewegend zat te broeden. De partner verdween dan om te foerageren of eventueel nog nestmateriaal te zoeken.

Op 19 april om 20:14 uur vliegt man K3 weg terwijl vrouwtje op nest zit. Prompt verlaat man K6 zijn vrouwtje dat ook zit te broeden en gaat vrouwtje K3 staan poetsen en het hof maken. Na 4 minuten vergeefse pogingen geeft man K6 het op en vertrekt ook voor een nachtelijke foerageertocht.

Gedurende de onderzoeksperiode waren er soms voor enige dagen ook vreemde gasten rond de nestlocaties te vinden. Zo vloog op 30 maart een volwassen vrouw met een mank hangende rechterpoot rond die steeds bij al gepaarde mannetjes voor onrust zorgde. Een 3KJ man (30 maart) en een 3-4KJ man (17 april) kwamen even kijken of er nog iets van hun gading te vinden was maar werden daarna niet meer waargenomen.

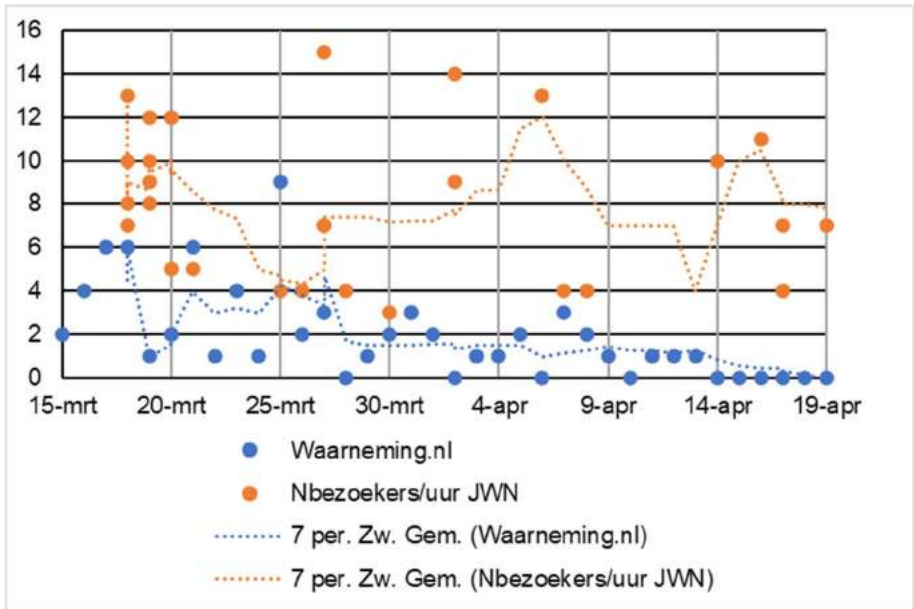
Tot eind april waren we vrij zeker van 7 bewoonde nesten, waarvan er een al jongen bevatte. Dit aantal zou echter nog kunnen gaan stijgen aangezien tot in begin mei nog makkelijk nieuwkomers de kolonie kunnen komen versterken. Het vermoeden bestaat dat de Alkmaarse Lepelaars afkomstig zijn van de kolonie bij landgoed Marquette (2023: 8 nesten), waar dit jaar nog geen nestbouw is waargenomen (pers. med. Rienk Slings).

Belangstelling en bezoekers

Nadat de eerste melding op Waarneming.nl stond (15 maart) ging het nieuws als een lopend vuurtje door de vogelaar-gemeenschap en piekte het aantal meldingen op 25 maart tot 9. Daarna verflauwde de aandacht sterk (zie figuur 1), wat ook te merken was aan het snel dalend aantal ‘professionele’ fotografen ter plekke.

Toch bleef de belangstelling van het publiek in het algemeen erg hoog en gemiddeld stabiel. Een laagste aantal van 3 was om 7 uur 's ochtends, een maximum van 15 was om 15:00 's middags. Artikeltes in kranten, filmpjes, items en interviews op andere media deden de bezoekersaantallen goed. Gemiddeld kwamen er per uur 8,1 ($SD = 3,5$) mensen gericht zoeken en kijken naar de Lepelaars. Grofweg betekende dit dat (bij een daglichtperiode van circa 14 uur) er tussen de 64-162 personen/dag van het schouwspel kwamen genieten. Over de gehele onderzoeksperiode (33 dagen) zou dit

neerkomen op 2112-5346 bezoekende belangstellenden. Kortom een toeristische trekpleister van jewelste.

Figuur 1. Aantallen bezoekers bij Lepelaars in de Hout per waarneming. De stippellijnen zijn lopende gemiddelden over 7 dagen. Bronnen: Waarneming.nl = 37 dagen, Uur-observaties auteur = 28 uur over 17 dagen (gem 1,6 uur/dag).

Gedurende de observatie-uren hebben we geen enkele keer iets van verstoring van Lepelaars door mensen kunnen vaststellen. Sommige Lepelaars gingen op ongeveer 4 meter boven toekijkend of wandelend publiek doodgemoedereerd zitten rusten of takjes afbreken voor de nestbouw.

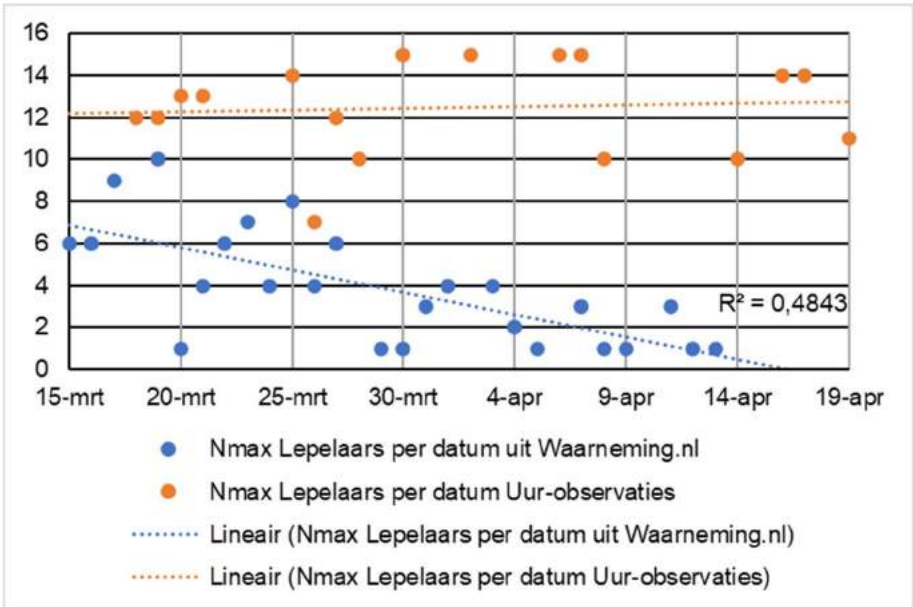
Verschil tussen data uit Waarneming.nl met data uit Uur-observaties door auteurs

We zagen in het bovenstaande deel al dat het aantal bezoekers dat iets op Waarneming.nl meldde snel inzakte (figuur 1), terwijl het gemiddelde maximale aantal Lepelaars niet minder werd en er nog steeds iets interessants was te aanschouwen.

Het vergde echter wel steeds wat meer moeite en tijd naarmate de dagen lengden. Enerzijds werden de Lepelaars moeilijker te zien door het uitlopen

van de bladeren, anderzijds werd met broeden begonnen en was de plat op het nest liggende oudervogel nauwelijks meer te ontdekken.

De maximum aantallen Lepelaars op Waarneming.nl liepen dan ook pijlsnel naar beneden ($r^2 = 0,48$; zie figuur 2), terwijl uit de uur-observaties van auteurs een gemiddeld maximum aantal van 12,5 ($SD = 2,2$) Lepelaars per datum werd vastgesteld dat geen trendmatige neergang vertoonde. In ogeschouw nemend dat er circa zeven bebroede nesten werden vastgesteld tijdens de uur-observaties ligt dit aantal redelijk dicht bij de 14 individuen van de zeven paar broedende Lepelaars.

Figuur 2. Maximaal aantal Lepelaars per datum uit Waarneming.nl (25 dagen) en Uur-observaties (212 uur verspreid over 17 dagen).

Hoewel Lepelaars met hun roomwitte kleed een opvallende verschijning zijn in de groene polders of op het Wad, blijken ze toch verdomd moeilijk te tellen en op te merken als het opvallende paargedrag, de territoriumgevechten, nestbouw en takkenroof wat aflopen en de rust van het broeden een aanvang neemt. Een en ander zou dan ook de verklaring kunnen zijn dat een kortstondig bezoek naarmate het broeden begint tot veel lagere maximum-aantallen waargenomen Lepelaars leidt.

Verplaatsing van festivals naar o.a. de Gasfabriek ter bescherming van de kolonie

Gelukkig trof een van de auteurs reeds op 18 maart twee belangstellende stadsecologen bij de met Klimop begroeide bomen aan, waar de Lepelaars al druk bezig waren met nestbouw en paringen. Na kort beraad werd besloten dat wij een stukje voor de Stadskrant zouden schrijven met eventueel wat mooie foto's. Ook in het NH-dagblad verscheen alras een mooie artikeltje over de nieuwe aanwinst voor Alkmaar en werden we benaderd door andere media met vragen en een interview. De Gemeente Alkmaar zat ook niet stil en liet Bureau Endemica razendsnel een rapportje maken met onder andere adviezen ter bescherming van het wel-en-wee van de kolonie. Reeds op 2 april werd wereldkundig gemaakt dat het 5 meifestival in ieder geval verplaatst zou worden naar de Gasfabriek. Hulde!

Wanneer in mei de jongen groter worden zullen belangstellenden dan zonder kijkhut gewoon het bedelen van de jongen en het voederen door de oudivogels mooi kunnen aanschouwen. We willen er niet op aandringen, maar mocht de bevolking van Alkmaar dat willen dan zou men kunnen overwegen de Lepelaar op te nemen in het stadswapen boven op de Toren (zoiets als Jisp).

Bedelende jongen, Alkmaarse Hout, 3 mei 2024.

Foto: Bart Romijn

Nawoord

Op 19 mei zijn gedurende twee observatie-uren 7 nesten met in totaal 16 jongen geteld, op 20 mei zijn 19 jongen geteld. Op 7 juni zijn 18 jongen uit 6 nesten al uitgevlogen en zijn 2 jongen uit het laatste nest bijna vliegvlug (2,9 jong per nest). Op 11 juni zijn in het weiland tussen Nijenburg en de Kooimeer 12 juvenielen aanwezig in een crèche, geflankeerd door 7 adulten. In de nabijgelegen Oostzijpolder werden op dat moment nog 6 foeragerende adulten waargenomen vergezeld door 3 juveniele Lepelaars. Een en ander suggereert dat nagenoeg de gehele kolonie uit de Hout zich hier na het uitvliegen van de jongen heeft verzameld.

Bedelende jongen, Alkmaarse Hout, 3 mei 2024.

Foto: Bart Romijn

Dankwoord

Rienk Slings wordt bedankt voor het speciaal gaan kijken hoe het er met de kolonie bij landgoed Marquette voor stond, de redactie van De Kleine Alk voor de ver- en bewerking van het manuscript, maar vooral ook al die

enthousiaste mensen die kwamen genieten van de eerste vijf weken van Lepelaars in de Alkmaarse Hout.

Literatuur

De Goeij P, JH Kemper & JCJ van Wetten 1985. *De Lepelaar in het Waddengebied*. Waddenbulletin 20: 5-7.

Overdijk O & H Horn 2005. *Broedende Lepelaars in Nederland in 1999-2004*. SOVON.

Sovon 2022. *Broedvogels in Nederland 2022*. SOVON Vogelonderzoek.

Van Wetten JCJ, P de Goeij & GJM Wintermans 1986. *Voedselocologie en de bedreigingen van de Lepelaars van het Zwanenwater*. Uitgave Contact Milieubescherming Noord-Holland.

Van Wetten JCJ 1983. *Foerageervluchten van de Lepelaars van het Zwanenwater*. De Graspieper 3: 127-138.

Van Wetten JCJ & GJM Wintermans 1986. *Voedselocologie van de Lepelaars van het Zwanenwater en Texel*. De Graspieper 6: 96-109.

Jeroen C.J. van Wetten, jwetten@xs4all.nl

Bart Romijn, romijnbart@gmail.com

Excursie Zeeland 23 maart 2024

Gaudia van Bakel

Mijn tweede vogelexcursie naar Zeeland. Een jaar en een maand geleden was ik ook mee naar Zeeland dat was een hele leuke dag waarin ik heel veel leerde over soorten vogels. Met goede moed heb ik mij daarom opnieuw aangemeld voor de excursie. Dit keer waren de weervoorspellingen niet heel gunstig. Eenmaal bij de eerste stop aangekomen genaamd Stellendam scheen de zon vol op dat was echt genieten.

Een selectie van de soorten vogels:

Horen is scoren: *Tjiftjaf, Huismus, Cetti's Zanger, Fazant, Winterkoning.*

Zien vliegen en gehoord: *Grote Bonte Specht.*

Gezien: *Grote Zaagbek, Middelste Zaagbek, Eider, Graspieper, strandlopers, Wulp, Tureluur, Bruine Kiekendief, Rotgans, Kleine Zilverreiger, Lepelaar, Zilverplevier, Bonte Strandloper, Slobeend, Zwarte Zwanen, Kluten, Grutto's, Wintertalingen, Kieviten, Flamingo's, Chileense Flamingo's.*

Naarmate de dag vorderde werd het weer slechter. Toen wij binnen aan de koffie of thee met gebak zaten sloeg de regen tegen de ramen. Wij hebben daarna nog even op de dijk bij Battenoord aan de Zuid-Hollandse kant van het Grevelingenmeer gestaan om naar de flamingo's te kijken maar werden eigenlijk wegeblazen door de wind en de regen.

Flamingo's bij Battenoord.

Foto: Jan Stok

Op de terugweg richting Alkmaar zijn wij nog even naar Beverwijk gereden voor de *Grote Burgemeester* en toen doorgereden naar Assendelft voor Velduil maar die liet zich niet zien voor het groepje dat zich verzameld had.

De lange vogeldag was toen toch echt ten einde en wij zijn naar huis gereden.

Gaudia van Bakel, gaudia5@xs4all.nl

Grutto's in de stad! Excursie Oudorperhout

Martin Kool

Dat de Nederlandse natuur onder druk staat is geen nieuws. De grondhonger is nog niet gestild. Het gevolg is dat de spaarzame stukjes natuur die er nog zijn vaak dicht bevolkt worden door onze gevleugelde vrienden. En van die nood maken wij op zondag 7 april voor dag en dauw een deugd. We gaan met de Juvenielen (jonge volgelliefhebbers van ongeveer 12 t/m 18 jaar) naar de Oudorperhout. Deze snipper, die nog over is van wat eens de groene Oudorperpolder was, herbergt nog veel moois en is bekend om de populatie weidevogels, op een steenworp van de Alkmaarse binnenstad. En dat moois is nergens van zó dichtbij te bekijken als hier.

Vroeg in de ochtend op zoek naar vogels.

Foto: Martin Kool

De juviele mannen (want dames waren er dit keer niet bij) stellen zelf voor om een soortenlijst bij te houden. Dertig tot veertig soorten moet toch mogelijk zijn, zo is de gedachte. Nog bij de introductie draaien de zintuigen al overuren en bij de eerste stappen staat de teller op 10. Wat laat de polder zich deze morgen van haar mooie kant zien. De heldere luchten, de spaarzame zon en de harde wind voegen er Hollandse elementen aan toe. Groener

dan groen zijn de weilanden en de molens van de zes wielen maken de ansichtkaart compleet.

Maar de focus ligt natuurlijk op de vogels. En wat kunnen we ze mooi observeren. *Slobeenden* bezig met de balts, alarmerende *Kieviten* en parende *Grutto*'s. Het spektakel speelt zich allemaal vlak voor onze neus af. De net teruggekeerde Afrikagangers als *Rietzanger* en *Boerenwaluw* zijn ook goed te observeren. En, en dat maakt vogels kijken (ook) zo leuk, de nodige verrassingen. Zo zien we de *Zwartkopmeeuw*, *Gele kwikstaart*, *Watersnip* en de *Sperwer*. Wauw-momenten voor jong én oud.

Als we het rondje hebben gemaakt wordt de balans opgemaakt, hoewel tijdens de wandeltocht voortdurend de tussenstand werd besproken. Uiteindelijk zien en horen we 51 (!) vogelsoorten. Een bewijs dat de Oudorperhout een terechte hotspot is om te 'vogelen' en voor de jeugd een prima plek om de vogels nog beter te leren kennen.

Martin Kool, mm.kool@quicknet.nl

Excursie De Hoge Veluwe 28 april 2024

Gaudia van Bakel

Met een groep van 21 vogelaars en vogelliefhebbers vertrokken wij naar de Veluwe. Ik hoor je denken dat is nog een eind rijden maar als je met Mariska, Bob en Chantal in de auto zit ben je er zo.

Voor mij was dit de eerste keer Hoge Veluwe, dus dan is het afwachten wat komen gaat. Eenmaal op het terrein merk je dat het behoorlijk groot is. Met meerdere auto's reden wij achter elkaar aan wat een soort safarigevoel gaf.

De dag van de Veldleeuwerik

Vooral de *Veldleeuwerik* hoorde je veel en vaak als je de vogel eenmaal herkende hoorde je hem de rest van de dag. Wat een mooie melodie/strofen heeft deze vogel, dat is echt genieten. #dedagvandeveldeleeuwerik.

De *Tapuit* mocht vandaag ook niet ontbreken en ook deze liet zich goed zien. En naast de vogels zagen wij door een oplettende vogelaar tijdens het wandelen nog een bijzondere vlinder en andere insecten.

Zwerven over De Hoge Veluwe.

Foto: Martin Kool

Ikzelf ben zonder verwachtingen aan deze dag begonnen waardoor je met alles wat je ziet blij bent. Mijn hoogtepunten waren onder andere de *Koekoek* die wij zagen op een paaltje. Maar ook de Hop; deze vogel stond heel hoog op mijn lijstje en helaas hebben diegenen die wat achterop fietsten hem niet kunnen zien.

Met 21 mensen heb je best een grote groep, maar het was erg gezellig. Op naar zaterdag, dan is het de *Big Day*: de hele dag vogelen op de fiets. Ik ben ook nu weer heel benieuwd.

Gaudia van Bakel,
gaudia5@xs4all.nl

Een hoogtepunt was deze Koekoek.

Foto: Eduard van Amstel

Nachtzwaluw-excursie 20 juni 2024

Eduard van Amstel

Deze avond stond de Nachtzwaluw-excursie op het programma, onder leiding van Kees Roselaar. Er hadden zich 15 mensen aangemeld, een flinke groep. Om de Nachtzwaluwen te zien moet je in het schemerurtje op de juiste plek staan. Dus de excursie ging om 21:00 van start vanaf Duinvermaak in Bergen. Voordat we startte hadden we een kleine regenbui, misschien had dat invloed op de opkomst? Die bleek toch een beetje tegen te vallen. Uiteindelijk gingen we rond 21:10 met 6 mensen op stap. Niet getreurd, we hadden er zin in!

De plek waar Kees ons heen bracht lag in het bos / de duinen en is voor een avondwandeling een stukje te ver. Dus trokken we op de fiets door het bos. Bij de ski-baan de duinen omhoog. Iedereen elektrisch dus dat ging prima.

Onderweg werden we bijgepraat door Kees. Hij wees de plek aan waar voor het laatst een Zwarte Specht heeft gebroed én de plek waar de eerste Zwarte Specht was gezien (een stukje verder). Helaas zijn die nu verdwenen uit onze regio. Waarschijnlijk door toedoen van de Havik.

Grensvlak

Aangekomen bij de plek (Grensvlak) liepen we een stukje naar een punt waar je mooi uitzicht hebt over een stuk heide. De omliggende bomen zijn vaste stekken van de Nachtzwaluw. Het was nog niet donker dus we moesten wachten. In de bosrand vloog een *Buizerd* door de toppen en hoorde we de *Appelvink* vlakbij. Kees vertelde nog dat dit ook een mooie plek is voor de Kruisbek. Dus de plek is een aanrader.

De hoeveelheid muggen nam behoorlijk toe. Ook waren er kolommen van dansmuggen te zien. Echt grote hoeveelheden en een mooi schouwspel. Goed voor de Nachtzwaluw zou je zeggen, maar we leerde dat die geen muggen maar juist nachtvlinders en motten eten. Ook foerageren ze niet hoog in de lucht maar juist laag, zo hebben ze zicht op de nachtvlinders en schieten ze omhoog om hun prooi te vangen. Rond 22:00 voegden zich nog twee laatkomers bij de groep, dus waren we met 8.

Rond 22:15 werden we even vermanend toegesproken door Kees. Stil zijn, want het kan elk moment zover zijn. In stilte wachtten we af. Al snel hoorden we, op een redelijke afstand, een Nachtzwaluw die zijn zang liet horen.

Grensvlak, 20 juni 2024.

Foto: Eduard van Amstel

Om 22:25 dachten we wat te zien vliegen aan de overkant. En ja, daar kwam een *Nachtzwaluw* aan! Vliegend langs de bosrand, over onze hoofden op een meter of drie. Het was behoorlijk schemer, maar deze was goed te zien. Hij ging zitten in een boom niet ver bij ons vandaan. Onzichtbaar voor ons, dat wel. Niet lang daarna vloog ie weer weg, over het veld naar de overkant.

Verder liet ie zich niet meer zien. We hebben nog even gewacht en hebben nog geluisterd op een andere plek. Op afstand hoorden we nog wel een *Nachtzwaluw*. Toch voldaan reden we door het donkere bos weer terug naar Duinvermaak. Onderweg nog een keer stoppen omdat we daar duidelijk een tweetal *Nachtzwaluwen* konden horen.

Al met al dus een geslaagd avond. Kees, bedankt voor de uitleg en deze relaxte excursie!

Eduard van Amstel, evamstel@icloud.com

Boekbespreking: Pinguïns en de mensen, door Marcel Haenen

Arie de Wit

Het wekt wellicht verbazing dat een bespreking is opgenomen over een boek over de pinguïn, een vogel die we in Nederland in het wild niet snel zullen aantreffen. Alhoewel? Op 17 december 1878 verschijnt in de krant een nieuwsbericht over een onalledaags voorval in het plaatsje Oosterwolde. In dit Friese dorp is in een sloot ‘een vreemde vogel gevangen’. De beschrijving komt overeen met het uiterlijk van een zwartvoetpinguïn. Een sensatie! En op 19 december 1889 wordt in Oosterwolde gewag gemaakt van een onbekende vogel in goede staat, donker van kleur, onder wit, met rare poten en zwemvliezen. De journalist houdt het erop dat deze vogel behoort tot de ‘ijs- of zeeduikers’ of wel Pinguïns of vetganzen. Feiten of fictie? Lees dit zeer lezenswaardige boek om daarachter te komen.

Dit boek gaat niet alleen over de pinguïn maar vooral over onze verstandhouding met de natuur. Pinguïns worden eind vijftiende eeuw voor het eerst door Europese zeevaarders waargenomen. Voor de kust van zuidelijk Afrika leven ‘vette ganzen’ die niet kunnen vliegen en zich weerloos laten doodknuppelen. Sinds die ontdekking zijn deze iconische vogels op alle mogelijke manieren geëxploiteerd. Hun vlees, hun eieren, hun mest, hun leven, alles van de pinguïns wordt geroofd. Zo was er de pinguïnkokerij: op industriële schaal vonden voor oliewinning miljoenen pinguïns waggelend hun einde. Vanaf 1904 was de verontwaardiging hierover zo groot dat die uiteindelijk leidde tot één van de eerste succesvolle natuurbeschermingscampagnes.

NRC-redacteur Marcel Haenen viel als jongetje van vijf voor de charmes van deze vogel. Bijna zestig jaar pinguïnliefde later vraagt hij zich af: is deze loopvogel de nieuwe dodo? Er bestaan achttien verschillende soorten pinguïns en ze wonen allemaal op het zuidelijk halfrond. De meeste van deze soorten dreigen voor het einde van deze eeuw in het wild te verdwijnen door vernietiging van leefgebieden, overbevissing en klimaatverandering. Met veel liefde beschrijft hij de geschiedenis van deze vriendelijke vogels, over hun gedrag en leefwijze. Uitgebreid beschrijft hij de pogingen om de vogel te redden van de overgang. Zo gaat Artis begin 1900 voor het eerst over tot de aanschaf van pinguïns. Er wordt een voor die tijd flitsend betonnen verblijf voor ze gebouwd met glijbanen en een waterpartij. De arme vogels

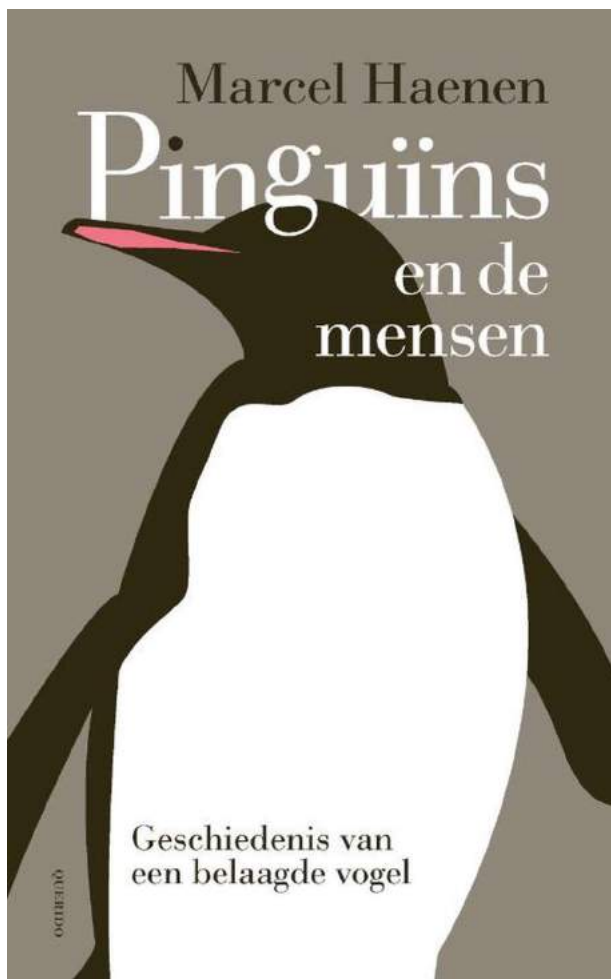
gaan allemaal dood; het gladde beton veroorzaakt bacteriële infecties aan hun voetzolen. Pinguïns wandelen bij voorkeur over zand, kiezels, modder, sneeuw of hun eigen poep.

Van Artis gaat het boek naar Dyer Island, gelegen voor de kust van Zuid-Afrika, nu een natuurreservaat waar de pinguïn wordt beschermd. Grootste bedreiging is de visindustrie, waarin zo'n 27.000 arbeiders werkzaam zijn in het op grote schaal vangen van sardientjes en ansjovis, die worden verwerkt tot honden- en kattenvoer, vismeel en visolie. En tot slot is er de bedreiging door het zogenaamde ecotoerisme. Wie wil er niet kennismaken

met de pinguïns in Antarctica en het zuidpoolgebied? In 1988 bezochten er ongeveer 3.000 toeristen dit gebied. In 2022 waren het er 106.000!

Pinguïns en de mensen. Geschiedenis van een belaagde vogel. Marcel Haenen, Querido's Uitgeverij BV, 2023, 294 bladzijden, €29,99

Arie de Wit, ariethewhite@gmail.com

De raadselvogel van Wim.

Illustratie: Wim Schols

Wetenswaardig? (24)

1. Op het Hondsbossche Strand lag op 23 maart 2024 een vers dode **Jan-van-gent** met een Jersey-ring. De vogel blijkt op 14 juni 1997 als nestjong geringd op het kanaaleiland Guernsey op 587 kilometer van de vindplaats (E-mail 10 april 2024).
2. Vanaf 2018 is de **Woudaap** in ons land bezig aan een comeback met in 2023 36 vastgestelde territoria (Sovon-Nieuws 2024, nr.1).
3. Gezenderde **Ooievaars** worden soms verdacht van spionage en daarom geschoten (Natura 2023 nr.4).
4. De **Dwerggans** is de meest bedreigde ganzensoort in Europa. De Fenno-scandinavische populatie bestaat uit slechts honderd vogels (Vogels 2023, nr.5). De afgelopen winter verbleven van 8 oktober tot 15 maart maximaal

60 vogels in het Oudeland van Strijen, ZH. In het sinds 1996 jaarlijks voor de **Dwerggans** zo populaire foerageergebied achter de Hondsbossche Zee-
wering verbleef regelmatig een trio maar werd slechts eenmaal een grotere
groep gezien met 14 stuks op 15 december. Het definitief wegblijven van
deze Rode Lijstsoort zou een fikse aderlating voor dit Natura 2000-gebied
betekenen.

5. Wat kan de tegenwoordig zo zeldzame **Ijseend** toch lang in een gekozen
gebied blijven hangen. In het Eerste Water van het Zwanenwater verbleef er
een van 17 november 2023 tot en met 2 april 2024 (143 dagen).

6. Een gezenderde **Zeearend** stierf in maart 2023 bij Weidum, Fr, door het
eten van een met een overdosis alfachloralose vergiftigde **Meerkoet**. De
arend werd voorover gevallen op zijn prooi aangetroffen. Waarschijnlijk is
de **Meerkoet** moedwillig met het gif behandeld en was het doel niet de
zeearend maar een andere aaseter, zoals bijvoorbeeld de **Vos** (WUR-
KennisOnline, 14 februari 2024).

7. De iris van een mannetje **Havik** is rood. Hoe ouder hoe feller het rood
(Roots, maart 2024).

8. Gelet op de verwachting dat we steeds minder koude winters krijgen, lijkt
het aannemelijk dat het aandeel overwintersaars van **Roodborsttapuit** en
Tjiftjaf zal toenemen. De keerzijde is dat een zeldzame strenge winter de
totale broedpopulaties flink kunnen uitdunnen (Limosa 2023, nr.4).

9. Steeds vaker worden er **Struikrietzangers** in Nederland waargenomen.
Subtiële details onderscheiden de soort van **Bosrietzanger** of **Kleine Kare-
kiet**. Het is oppassen ge-
blazen met de determi-
natie (Sovon Vogelbalans
2023).

10. **Zwarte Kraaien**
worden gerekend tot de
slimste aller vogels, met
een intelligentie verge-
lijikbaar met die van pri-
maten. Zij herkennen
gezichten, kunnen oor-
zaak en gevolg verbind-
den, maken en gebruiken

Zwarte Kraai, Pettemerstrand, 15 april 2019.

Foto: Ruud Costers

gereedschappen om voedsel te bemachtigen, waarschuwen elkaar bij gevaar, kunnen woorden leren, slaan voedsel op en kunnen dit weer terugvinden, zijn zich bewust van het hier en nu en kunnen tellen. Dit alles gebeurt in een brein ter grootte van een walnoot (NRC Handelsblad, 13 november 2023).

11. Het leven van een volwassen **Huismus** speelt zich in de broedtijd af binnen een straal van 180 meter. Slechts de helft van de uitgevlogen jongen wordt ouder dan twee maanden. Van de volwassen vogels overleeft ook de helft het jaar (Sovon-Nieuws 2024, nr.1).

12. Bij de tuinvogel-tellingen laat de **Ringmus** op de ranglijst een groot verschil zien tussen Duitsland en Nederland met de plaatsen 5 en 25 (Vogels 2023, nr.5).

Ringmus (juvenile), Koedijk, 24 juni 2020.

Foto: Ruud Costers

13. Opgeschrikt door vuurwerk zijn in Nieuwjaarsnacht duizend keer meer vogels in de lucht dan normaal. Vliegen is

voor een vogel een van de meest energie vretende activiteiten. Dit is dus een heel kostbare vorm van verstoring. In de Wet natuurbescherming staat dat je wilde dieren niet opzettelijk mag verstoren. Het toestaan van vuurwerk is de waanzin van de mens in top (NRC Handelsblad, 13 november 2023).

14. Als vogels broeden op het land moeten poezen binnen blijven in de mand. Ook uw loslopende huiskat richt veel schade aan in de natuur maar u zegt waarschijnlijk “mijn poes doet dat niet” (Schager Courant, 13 februari 2024).

Verzameld door Ruud Costers, ruudcosters27@gmail.com

Avi-limericks

In Castricum aan Zee,
zong Rody de Roodmus voor twee.
Geen Brabants “houdoe”,
maar “pleased to meet you”.
Zijn Engels was best wel okay.

Een Kemphaan in Lambertschaag
was voor de Slechtvalk te traag.
Maar de Kemphaan won,
want wat hij verzon
was het afstaan van zijn kraag.

Een Lachstern in Schagen-west
had al lachend een Havik gepest.
Er klonk gekrijs,
de Havik had prijs.
Wie het laatst lacht, lacht het best.

Hans Cornelissen, j.h.c.cornelissen@vu.nl

Al 50 jaar zetten we de
BLOEMETJES
BUITEN

**7 DAGEN
PER WEEK
GEOPEND**

Intratuin Heerhugowaard
Zuidpoort 1, 072-5757157
intratuinheerhugowaard.nl

Natuurlijk! Intratuin

Een luistervinkje in de tuin

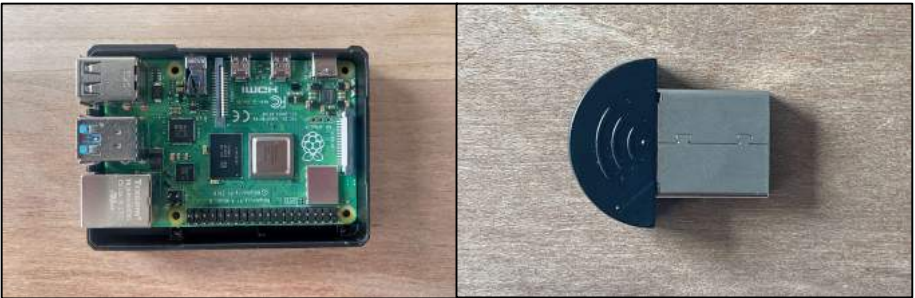
Eduard van Amstel

Sinds eind maart heb ik een luistervinkje in de tuin dat alle vogels die voorbijvliegen of in de tuin foerageren registreert, als ze tenminste een geluidje maken. Het leuke is dat alle geluiden 24 uur per dag worden opgenomen. Elke ochtend kan je terugluisteren wat er voorbij is gekomen die nacht. Zeker rond de vogeltrek is dat natuurlijk spannend!

Sinds een paar jaar is dit al mogelijk, maar ik kwam er onlangs mee in aanraking. En het leek me leuk om dat op deze manier te delen.

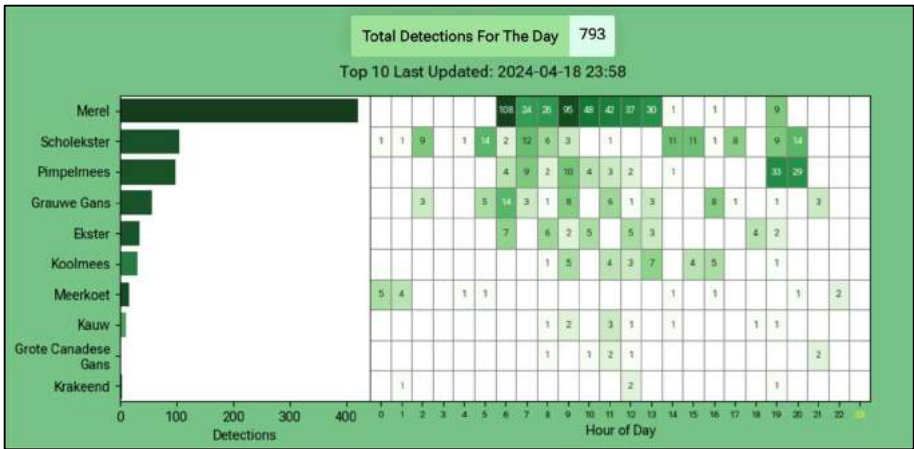
Hoe gaat dit in z'n werk?

Ik neem mijn geluiden op met een minicomputertje (Raspberry Pi), aan dit computertje is een klein microfoonje gekoppeld dat de geluiden opneemt. De opnames worden continue geanalyseerd om te bepalen welk vogel gehoord is. Het systeem is niet helemaal foutloos, daarover straks meer.

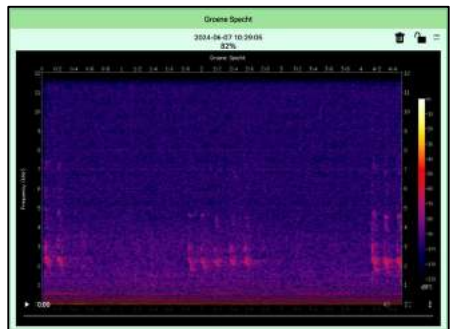

Dit geeft leuke resultaten en je kan zien welke vogel hoe laat begint met zingen en hoe vaak deze wordt geregistreerd. Links op de volgende afbeelding staan de soorten en aan de rechterkant kan je zien welke vogel in welk uur is geregistreerd. Ik woon in een nieuwbouwwijk van vijf jaar oud dus het aantal soorten is beperkt. We zijn wel blij met een zeer actieve Merel die elke ochtend tussen 5 en 6 start en de dag ook weer afsluit. Langzaam maar zeker neemt het aantal soorten in de wijk toe.

Het systeem is niet foutloos, elke dag neem ik de opnames van de zeldzame soorten door. Zo was het systeem ervan overtuigd dat meerdere keren per dag een Zwarte Specht werd gehoord. In een nieuwbouwwijk in Heerhugowaard is dat onwaarschijnlijk. Doorgaans betrof het de zang van de Merel. Ik

heb de Zwarte Specht op de ‘negeerlijst’ gezet, zodat die gewoon niet gemeld wordt. Ook de Buizerd wordt vaak gehoord, dat is dan ook de Merel. De Buizerd zet ik dan weer niet op de negeerlijst omdat die zo af en toe wel overvliegt. De opnames zien eruit zoals de afbeelding hier naast. Je kan de opnames downloaden op je computer en bewaren als er staan ook leuke statistieken op. De vogels zijn het actiefst tussen 7 en 8 uur.

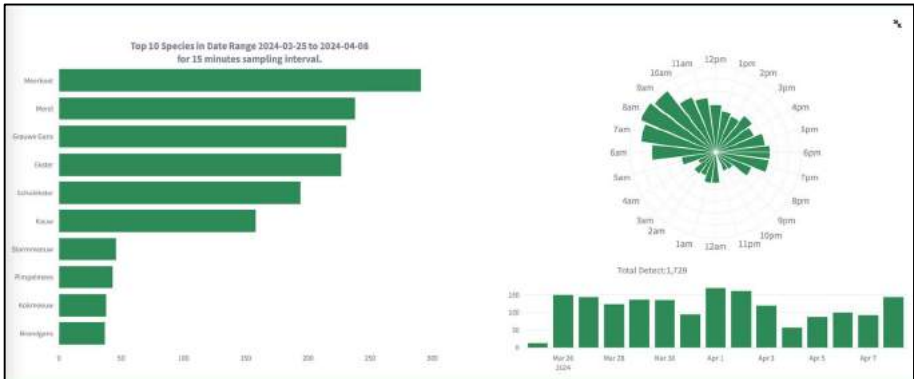

Als je het leuk vindt kan je ook je resultaten delen op een website; over de hele wereld maken mensen gebruik van dit systeem en al die data wordt verzameld. Daarom is het ook goed om de fouten eruit te halen.

De website waar je de opnames kunt zien is: <https://app.birdweather.com>. Grofweg zijn er twee systemen, een zelfbouwcomputertje zoals ik gebruik of een kant-en-klaar draagbare puck. Die kan je ook op je tas doen en meenemen het bos in. De kant-en-klare kost 250 Dollar, een zelfbouw onder de 100 Euro.

Leuke bijkomstige dingen

Je kan de computer ook koppelen aan een fotowebsite (Flickr) dan verschijnt er bij een opname ook nog een foto van de vogel. Voor ons vogelaars is dat

niet echt nodig, maar het is een leuke bijkomstigheid. Ook kan je op je telefoon een berichtje krijgen voor elke waarneming, of voor elke nieuwe soort van de dag. Dat laatste is wel leuk, maar elke waarneming levert een overkill aan meldingen op.

Ben je ook enthousiast?

Mogelijk vind je dit ook leuk om in jouw tuin op te hangen. Als je een zelfbouwcomputertje wilt gebruiken vergt dit wel wat technische kennis en doorzettingsvermogen. Je moet de onderdelen los kopen en zelf de software (Linux) installeren en de software van Birdnet-Pi erop zetten.

Het is het handigst om het computertje binnen je wifi-netwerk te plaatsen en op een droge plek. Je kan ook op plekken komen waar geen wifi is, zolang er maar stroom is. Je kunt dan de computer naar binnen halen en daar de resultaten bekijken in dat geval. Voor het analyseren is geen internet nodig.

De software is geheel gratis (niet voor commerciële doeleinden). Hoe je deze luistervink tot leven kan wekken staat op deze site beschreven: <https://tinyurl.com/birdnetpivwg>.

Veel plezier met luisteren!

Eduard van Amstel, evamstel@icloud.com

Communicatie & Actualiteiten

Van het Bestuur

Algemene Ledenvergadering

Op 14 maart zijn er vier nieuwe bestuursleden gekozen: Bas Lagerveld (penningmeester), Eduard van Amstel (communicatie), Jeroen van Wetten (aandachtsgebied natuurbeschermingscommissie en natuurwetenschappelijke commissie), Sander Taam (algemeen lid, contactpersoon voor SVN t.b.v. Birding Places). Op voorstel van de kascommissie hebben de aanwezige leden (30 personen hebben de presentielijst getekend) het bestuur decharge verleend voor het beheer van de financiën.

Administratie en financiën

Na het aantreden van de nieuwe bestuursleden moest er een groot aantal administratieve handelingen verricht worden, zoals aanmelden bij de Kamer van Koophandel, inschrijven in het UBO-register en registreren bij de bank. Deze laatste klus is nu bijna geklaard, waarna de penningmeester kan beginnen met het innen van de contributies. Er is nog steeds een behoorlijk aantal leden dat in 2023 geen contributie heeft afgedragen. Zij zullen persoonlijk benaderd worden. Daarnaast komt de contributie van 2024 aan de beurt (de contributie bedraagt 20 euro per jaar). Besloten is niet meer over te gaan tot automatische incasso. Dat is betrekkelijk veel werk voor de penningmeester en is bovendien een kostenpost. Het is de bedoeling dat jullie een mail krijgen met daarin een betaalverzoek. Via een klik op een link kun je dan met internetbankieren betalen. Wil je nu alvast spontaan overmaken, dan kan dat natuurlijk ook naar NL25 TRIO 0379 6386 73 t.n.v. Vogelwerkgroep Alkmaar onder vermelding van contributie 2024 (of indien van toepassing 2023).

De Kleine Alk

In de laatste Gevleugeld Nieuws is een oproep gedaan om De Kleine Alk zoveel mogelijk digitaal te gaan lezen. Dit om het milieu te sparen, de kosten te verminderen en de vrijwillige bezorgers minder werk te geven. Hierop hebben een kleine 20 leden positief gereageerd, zodat we al minder exemplaren kunnen bestellen bij de drukker. Wil jij ook een digitale versie van De Kleine Alk? Stuur een mailtje naar communicatie@vwg-alkmaar.nl en het komt in orde.

Lezingen

De kascommissie heeft in de ledenvergadering zijn verbazing uitgesproken over het feit dat leden die een lezing gaven hiervoor eenzelfde financiële vergoeding kregen als lezinggevers van buitenaf. Binnen de vereniging zijn vele vrijwilligers actief die hiervoor geen van allen een vergoeding krijgen. Het bestuur heeft dit standpunt overgenomen. Met ingang van volgend seizoen wordt aan leden die een lezing geven geen financiële tegemoetkoming meer verstrekt (eventueel al gemaakte afspraken blijven in stand).

Rechtszaak stal

In de rechtszaak rond de uitbreiding van een stal in de Schermer waarin Animo en wij partij zijn wordt nu een *mediation*-procedure in gang gezet.

Het Bestuur

Van de ledenadministratie

Mutaties 5 februari t/m 21 mei 2024

Er zijn in de afgelopen periode 13 **nieuwe leden** toegetreden. We heten hen hartelijk welkom en hopen dat zij een prettige tijd zullen hebben binnen de vereniging.

Helaas zijn er vijf leden **overleden**, nl. de heer van Houten, Arie Leijen, Bert van Veen, Nel Visser en Wil de Witte. Aan hun nabestaanden heeft het bestuur haar deelneming betuigd.

Loes Staal, waarnemend penningmeester

Van de redactie

Dit nummer verschijnt iets later dan normaal, omdat Jan Stok, onze foto-redacteur nog op vakantie was en ondergetekende de fotobewerkingstaken niet ook nog op zich neemt.

Tom Damm, namens de redactie

Lezingen

De lezingen zijn op **woensdagavond** 20.00 uur **Buurthuis de Wachter, Oudorperdijkje 65**. Parkeergelegenheid bij Associatie Uitvaartverzorging, Edisonweg 15. Zie ook www.vwg-alkmaar.nl.

KNNV-lezingen (“[KNNV]”) zijn op woensdagen vanaf 20.00 uur in Wijkcentrum Overdie, Van Maerlantstraat 8-10, 1813 BH Alkmaar. Zie alkmaar-denhelder.knnv.nl (Agenda) voor die op zaterdagmiddagen vanaf 13:30 uur in Bezoekerscentrum “De Helderse Vallei”, De Helderse Vallei 9-11, 1783 DA Den Helder.

September 11 – *Migratie is de verbinding deze avond door Ger Molenaar*

Vanavond bezoeken wij een drietal hotspots die tijdens de najaarstrek massaal door vogels worden bezocht: (1) Falsterbo (Zweden) is dé corridor waarvandaan vogels uit Scandinavië de oversteek maken naar de kustlijn van Europa, (2) Helgoland (Duitsland) is een eiland in de Noordzee tussen Duitsland en Engeland en (3) de Engelsmanplaat, een zandplaat in de Waddenzee tussen Ameland en Schiermonnikoog.

De migratie is de verbinding deze avond en zo bezoeken we Helgoland waar we vanuit Cuxhaven na een paar uur varen ons op 60 kilometer uit de kust bevinden. Hier is het half oktober een feest van trekvogels waaronder veel vinkachtigen, Velduilen, Beflijsters en gegarandeerd leuke zeldzame soorten. Op dit taxfree eiland is het mooi wandelen op hoge zandsteenkliffen en leuke kiezelstranden met nog een kans voor het vinden van een fossiel.

Vervolgens bezoeken we ook nog Falsterbo, waar bij juiste weersomstandigheden het wederom een spektakel kan zijn. Bij gunstige wind zie je op de punt veel trek van Houtduiven, roofvogels, Notenkrakers en veel ander grut. Als het een minder gunstige dag is voor de trek, zijn er veel mogelijkheden om het binnenland in te gaan om Steenarend, Zeearend, Kruisbek en paddenstoelen waar te nemen.

Na de pauze komen we dichterbij huis op Engelsmanplaat. Al vele jaren houden wij, Ofra en ik, er een week de wacht. De week dat wij er zitten is meestal eind augustus wanneer de trek al aardig op gang komt en duizenden steltjes neerploffen om uit te rusten en op te vetten. Als vrijwilligers van Staatsbosbeheer zijn wij de ‘oren en ogen’ van het wad en tevens treden we op als gastheer/vrouw. Wij tellen de vogels, houden de registratie bij van boten en verstoringen, planten, vissen en schelpen, rapen plastic en vermaken onszelf uiteraard. Dat wordt weer een zilte, leuke avond.

Volgende datums: 9 oktober, 13 november.

Ofra Carmi, o.carmi@quicknet.nl

Excursienieuws

Ledenwandelingen worden gehouden op de 1e zondag van de maand, zie www.vwg-alkmaar.nl/activiteiten/excursies voor locaties, regels en aanmelding.

- Er wordt voor de auto's gerekend met een vergoeding van 25 cent per kilometer.
- We raden de bestuurders aan in het bezit te zijn van een inzittendenverzekering.
- Deelname aan de excursies geschiedt volledig op eigen risico van de deelnemer(s).

Juli 20: *NS-Twitchen* o.l.v. Elias den Otter

Vertrek: 07.00 uur

Eindtijd: geen idee!

In deze voor vogelaars ongelukkige maand gaan we iets proberen wat mogelijk nog ongelukkiger is: Twitchen (een door een andere vogelaar waargenomen zeldzaamheid proberen te zien) zónder auto! Tsjja, soms moet je jezelf uitdagen. We spreken zoals gewoonlijk af op het station, alwaar wij de trein pakken naar de betreffende bestemming. De dag van tevoren wordt de locatie bepaald, maar dit blijft een verrassing voor de deelnemers. Neem dus voor de zekerheid je zwemspullen mee (grapje).

Augustus 11: *Met Tringa naar de Noordkop* o.l.v. Klaas Bart

Vertrek: 07.00 uur P&R achter station Alkmaar

Eindtijd: 13:00 uur

Noord-Holland heeft naast onze eigen vogelwerkgroep vele andere werkgroepen en interessante gebieden. Dit jaar gaan we bij twee vogelwerkgroepen op bezoek, waaronder Tringa. Klaas Bart laat ons zijn 'local patch' zien en andere plekken in de omgeving van Schagen en den Helder die de

moeite waard zijn. De route stemt hij kort voor de excursie af met de bijzondere vogels uit zijn buurt!

Volgende datums: 21 september, 5 oktober, 3 november.

Aanmelden uiterlijk drie dagen voor aanvang van de excursie (aanmelden bij het vertrekpunt wordt niet gewaardeerd) via de website, of per e-mail bij:

Elias den Otter, eliasdenotter@gmail.com

Leukere waarnemingen februari t/m april 2024

BaZ = Bergen aan Zee

HBZ = Hondsbossche Zeewering

NHD = Noord-Hollands Duinreservaat

VHPP = Verenigde Harger- en Pettemerpolder

De waarnemers waren er maar druk mee, deze periode werden ruim 43.500 waarnemingen ingevoerd en dat in zo'n koud en nat voorjaar waarin het vaak helemaal niet zo lekker vogelen was.

Tot 10 februari verbleven er nog **Kleine Zwanen** in de Mijzenpolder. Er werden er maximaal 17 geteld. Na een hele makke winter voor de soort werd op 15 maart dan toch nog een **Dwerggans** ontdekt. De vogel zat eerst in de polders bij Groet maar werd daarna tot 18 maart in de meer gebruikelijke VHPP gezien. Dat zien viel echter niet mee omdat de vogel in een flinke groep **Kolganzen** zat. Meerdere mensen hebben hier geleerd dat ook Kolganzen soms heel veel wit in de kol kunnen hebben. Opmerkelijk is dat de vogel ongeringd was. Vrijwel alle Zweedse vogels zijn gekleuringd en/of voorzien van een zender. Het groepje van 5 **Witbuikrotganzen** uit de vorige aflevering hield het hier tot 5 februari uit. Nog een overblijfsel uit het begin van de winter, het mannetje **Ringsnaveleend** bij Heerhugowaard, werd tot op 13 april onregelmatig gezien. Er werd deze periode slechts één **IJseend** ingevoerd, op 26 maart langs Egmond.

Er werden maar liefst drie waarnemingen van **Kraanvogels** doorgegeven van telkens één vogel. Op 13 maart over de Aagtdorperpolder, op 18 maart over de Schoorlse Duinen en de laatste op 31 maart over de Abtskolk. Het 's nachts opnemen van overtrekkende vogels wordt steeds populairder en levert veel leuke informatie op maar het geeft toch een wat dubbel gevoel om zo 's morgens vroeg met een bak koffie achter je PC te zien dat je 's nachts een **Griël** hebt gemist... Dit overkwam een waarnemer op 5 april in Groet. Overigens kan de koffie ook thee zijn geweest die over het toetsenbord vloog. Wat meer voorspelbaar maar de laatste jaren zelden zo talrijk was de groep van 20 **Paarse Strandlopers** op het strand voor de Schoorlse Duinen.

Qua meeuwen etc. was het rustig. Op 7 februari een **Kleine Burgemeester** op de HBZ en op 1 februari een langsvliegende **Grote Burgemeester** langs Bergen. Een **Zwarte Zeekoet** vloog op 1 februari langs de HBZ en op 4 februari vloog er een **Papegaaiduiker** langs (waar anders) Camperduin.

Een **Kuifaalscholver** dobberde op 16 maart voor de telpost Camperduin. Op 8 april werd een overvliegende **Kwak** gehoord in Heiloo. Zoals te verwachten zo rond het broedseizoen, nam het aantal **Koereigers** nu snel af. Er werden er nog maar twee waarnemingen doorgegeven: op 2 maart vlogen er drie over het Geestmerambacht en de volgende dag zat er één bij Koedijk. Op 28 april werd de eerste **Purperreiger** van het voorjaar gezien in het NHD.

Ondanks het vaak matige weer werden er best aardige aantallen roofvogels gemeld. De enige **Zwarte Wouw** vloog op 22 maart bij bergen. **Rode Wouwen** waren, zoals gebruikelijk, wat talrijker met tussen 19 februari en 6 april 16 waarnemingen waarvan er echter mogelijk acht à tien waarschijnlijk dezelfde vogel betroffen die tussen Groet en Heiloo werd gezien. **Zeearenden** deden het ook heel aardig met 2 maart een vogel nabij Heiloo en een adulte over De Rijk, op 14 maart één in de Eilandspolder, 26 maart één over diverse plekken in het NHD en Egmond en de laatste op 8 april over Alkmaar. Inmiddels zitten er al minimaal twee broedparen in Noord-Holland en hangen op meerdere locaties vrijwel permanent Zeearenden rond. Ben benieuwd hoe zich dat verder gaat ontwikkelen. Vanaf 1 april werden acht **Visarenden** doorgegeven. Allemaal dicht aan de kust. Er werden nog steeds wat **Velduilen** gezien. In de Schermer zat er één op 27 februari, op 16 en 17 maart vloog er één in de Klemeer en de hele periode werd er regelmatig één gezien in de VHPP en HBZ. Op 30 april vloog er één over de Abtskolk.

Inmiddels vliegen er heel wat Zearenden door Nederland.

Foto: Jan Stok

Een vroege **Draaihals** zat op 19 april in Noord-Scharwoude. De volgende werd op 27 april gehoord in de Schoorlse Duinen. Het staartje **Pestvogels** bleef tot in begin maart. Op 21 februari fleurde er één de Hoef op, op de 22e werd een prooirest gevonden in de Schoorlse Duinen en op 2 en 3 maart zat er één in Schoorl.

De bekende **Klapekster** uit de Schoorlse Duinen werd tot op 23 april gezien. De enige **Bonte Kraai** deze periode vloog op 28 april over de HBZ. Inmiddels zijn **Raven** hier een stuk algemener. De gehele periode werden er twee in het NHD en af en toe in de Schoorlse Duinen gezien. Zijn dat dezelfde vogels? Op 17 februari werd een **Siberische Tjiftjaf** gezien in het NHD. Een **Dwerggors** vloog op 5 april over het NHD.

Pierre van der Wielen, jocotoco@hotmail.com

Ogrut 74: Jizz bizz

Hans Cornelissen

Nieuw lid Strix (dochter van Athene en Tyto) is enigszins gespannen in afwachting van haar eerste dagexcursie met VWG Alkmaar. Zal ze wel goed kunnen communiceren met al die ervaren vogelaars en zal ze niet uitgelachen worden om haar gebrek aan vogelervaring? Over communicatie gesproken: het wordt een “Rondje om de Kop”, om maar meteen het ‘slang’ der vogelaars op de kaart te zetten. Al op het verzamelpunt, achter het station in Alkmaar, twijfelt Strix of zij wel de goede excursie te pakken heeft, of dat ze per ongeluk bij een vreemde sekte is beland die zijn eigen vreemde taal spreekt. Het antwoord op beide vragen is “ja”, zoals uit de volgende woordenwisseling snel duidelijk zal worden.

“Bij Heiloo zit al twee dagen een prima twitchbare Humes Blako; gecheckt met Merlin”, zegt een vrij modern uitzierende dame van benedengemiddelde leeftijd. “???”, denkt Strix.

“Het is mij nog steeds niet gelukt om Merlin te downloaden”, hoort zij een wat oudere baardman met verrekijker reageren. “???”

“Gisteren alweer een Vaaltje gedipt”, spreekt de Grote Excursieleider even later. “???”

Strix durft niet om uitleg te vragen. Haar woordenschat schiet duidelijk tekort voor dit bombardement van nieuw vocabulaire. Inderdaad, de toon is gezet voor een dag vol spraakverwarring. Strix twijfelt even of ze niet voortijdig zal afhaken en haar nieuwe kijker aan de wilgen zal hangen, maar opgeven zit niet echt in haar genen. Toch maar een dagje proberen of ze de geheime taal der vogelaars enigszins kan doorgronden en kan beginnen zich bij deze vreemde maar ogenschijnlijk vriendelijke sekte aan te sluiten.

De excursie begint met “zeetrekten” bij de Hondsbossche Zeewering. Nu toveren diverse vogelaars ineens een klapstoeltje uit de achterbak van de auto. Die stoeljes blijken al snel handig om stabiel over zee te kunnen turen zonder met je achterste het koude, natte zand te hoeven absorberen. Het absorptievermogen van broek en ondergoed van Strix blijkt al snel bijzonder groot. Niet de beste start van een koude, winderige vogeldag. Maar, zoals gezegd, opgeven zit niet in haar genen. Dus plaatst ze, in navolging van enkele anderen (die op een niet-absorberende plastic zak zitten), haar ellebogen op de knieën om ook stabiel in het niets te turen.

“Noordse Dief zuid, half 11”, klinkt uit de ervaren keel van de Grote Excursieleider. Nu twijfelt Strix nog meer of ze ooit wel aansluiting zal kunnen vinden bij de echte vogelaars. Een Noordse Dief is ze na voorbereidend bladeren in het vogelboek nog niet eerder tegengekomen en nu blijkt deze soort ook niet in de namenlijst achterin te staan. Het moet dus wel een heel zeldzame dwaalgast zijn. Bovendien is het pas 10 uur, nog lang geen half 11, dus de Grote Excursieleider is zowel topvogelaar als helderziend. Er worden nog wat namen geroepen hier en daar en Strix ziet telkens ofwel niks of een vaag stipje aan de horizon.

Als er met opwinding wordt geroepen: “Keilende Grauwe Pijl, tweede branding, zuid, 11 uur!”, heeft Strix ondertussen de kompasrichtingen geleerd en draait de kijker ietsje naar links om op 11 uur uit te komen op de denkbeeldige klok. En jawel, ze pikt hem feilloos op, een minuscuul bruin stipje dat vanwege de strakke beweging naar links alleen maar een vogel kan zijn. Ze schraapt alle beetjes moed bij elkaar en stamelt tegen de Grote Excursieleider:

“Maar hoe zag u nou dat dat een Grauwe Pijlstormvogel was?”

“Nou, gewoon, dat zie je meteen aan de jizz, onmiskenbaar Grauwe Pijl”. Jizz, jizz?

“Meneer de Excursieleider, wat is dat, jizz, als ik het vragen mag?” “Jizz, dat betekent dat het hem zeker is maar je kunt niet uitleggen waarom je dat zeker weet. Het is gewoon een kwestie van jarenlange ervaring”.

Diezelfde vogeldag waren er nog meer magische gevallen van jizz die Strix tot wanhoop dreven. Tenslotte bleek een ogenschijnlijk vlekje op haar lens, nauwelijks te onderscheiden van de andere vlekjes, volgens de Grote Excursieleider een juveniele Steppenkiekendief geweest te zijn. “Wauw, top-waarneming”, zei hij er nog bij. “Een minuscuul vlekje op de lens met een jizz-factor 10; het is maar wat je een top-waarneming noemt”, denkt Strix. Het moge duidelijk zijn dat deze laatste traumatische jizz-ervaring voor Strix, ondanks haar sterke genen, de spreekwoordelijke druppel was...

Haar kijker hangt inmiddels al weer een tijdje aan de wilgen. Vogel-postzegels verzamelen is haar nieuwe hobby, met minimaal risico op nat en koud achterwerk. En bovendien: postzegels hebben geen jizz; je kunt ze heel dicht benaderen, eventueel met vergrootglas, zodat je helemaal geen jizz nodig hebt om ze te determineren.

Niet echt een happy end van dit verhaal, want jonge leden als Strix hebben we zo hard nodig bij de VWG. Daarom als goedmakertje nog wat

weetjes over jizz. Een zoekactie op jizz in google stuurt me in eerste instantie naar websites waar ik liever niet mee geassocieerd wil worden. Maar als ik de zoekopdracht versmal tot “jizz vogels wikipedia”, beland ik in veiliger vaarwater.

Jizz is waarschijnlijk een verbastering van giss, en g.i.s.s. staat voor “general impression of size and shape”. Er werd lang gedacht dat de term stamt uit de Tweede Wereldoorlog. Hij zou te maken met het identificeren van vliegtuigen op grond van de “algemene indruk”. Niet bepaald onbelangrijk natuurlijk, want je moest in die tijd snel kunnen beslissen of een snel naderend vliegtuig een vriend of een vijand was. Inmiddels is gebleken dat de term al ouder is en ongeveer een eeuw geleden juist al in de vogelwereld gebruikt werd. Wat toen gold, geldt ook nu nog. De relatieve grootte, de vorm, de snelheid van de vleugelslag, de gerichtheid of slordigheid van vliegen; het zijn allemaal kenmerken die de ervaren vogelaar bewust of onbewust waarneemt, vaak zonder precies te kunnen zeggen wat hij nou precies registreert in zijn hoofd.

En daarmee komen we bij een alternatieve (achterhaalde maar nog steeds gangbare) uitleg van de term jizz. Het zou ook een samentrekking kunnen zijn van “It just is”. Met andere woorden: geen moeilijke vragen stellen, ik ben een ervaren vogelaar, dus: “It just is een Grauwe Pijl”.

Als ik erover nadenk, ben ik zelf ook wel enigszins een jizz-vogelaar. Op zich niks mis mee, misschien, maar het kan geen kwaad om af en toe weer eens stil te staan bij wat het nou precies is wat die Grauwe Pijl ook weer tot een Grauwe Pijl maakt, en alle belangrijke kenmerken ook voor jezelf weer eens op een rijtje te zetten. Anders ligt nonchalance op de loer en gaat het vroeg of laat een keertje fout met de Grauwe Pijl. En kun je ook een jonge vogelaar als Strix niet helpen en enthousiast maken voor alle moois van het vogelen.

Tot slot: bestaat er ook zoiets als jizz voor geluiden? Herkennen we ook geluiden door g.i.s.s., ofwel “general impression of sound and song”? Hoe onderscheiden we al die verschillende oei-et-roepjes van Fitis tot en met Gekraagde Roodstaart? Nog meer jizz bizz, misschien leuk voor een toekomstige aflevering van Ogrut.

Hans Cornelissen, j.h.c.cornelissen@vu.nl

Oplossing pagina 32: Krooneend